

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут післядипломної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту
післядипломної освіти

Раїса ЧЕРНОВОЛ-ТКАЧЕНКО

«02» серпня 2024 року

**Програма спецкурсу
підвищення кваліфікації вчителів та керівників
закладів загальної середньої освіти за темою
«ОСЕН: основи соціально-емоційного навчання»**

Харків – 2024 рік

Розробники програми: Ольга БАШКІР – доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри освітології та
інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г.
С. Сковороди

Алла ЮДЬКО – кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної
педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Схвалено науково-методичною комісією фізико-математичного факультету
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Протокол від «01» серпня 2024 року № 1.

Заступник

Юлія ПРОСТАКОВА

(підпис)

(ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

1. Пояснювальна записка

Все більше і більше вчителів визнають, що соціально-емоційне навчання позитивно впливає на встановлення продуктивних міжособистісних відносин, що, в свою чергу, підтримує розвиток безпечного освітнього середовища та покращує психоемоційний стан учнів закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Метою спецкурсу підвищення кваліфікації вчителів «ОСЕН: основи соціально-емоційного навчання» є вдосконалення здатності розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі освіти на засадах соціально-емоційного навчання, оновлювати впровадження практик та методів соціально-емоційного навчання в освітній процес закладів загальної ЗЗСО розвивати в них соціально-етичне освітнє середовище задля формування життєвої стійкості суб'єктів освітнього процесу, їхнього добробуту та благополуччя.

Після проходження курсу вчителі *розширюють і поглиблюють* знання про підходи та програми соціально-емоційного навчання.

Педагоги *розширюють і вдосконалюють навички* гнучкості й адаптивності, креативності, лідерства і соціального впливу, спільнотворення освітнього проєкту з використанням СЕН-інструментів; конструювання уроків та позакласних заходів з упровадженням методів та технології соціально-емоційного навчання; здатності упроваджувати СЕН-практики в повсякденному і професійному житті, постійно підвищувати рівень соціально-емоційної культури.

Запропонований курс розроблено відповідно до ключових положень Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Державного стандарту початкової (2018 р.), базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016 р.) та відповідає п. 13 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою КМУ № 800 від 21.08.2019 р.

Програма курсу складається з двох модулів: «Теоретичні основи соціально-емоційного навчання як інноваційного педагогічного тренду» та «Практичні аспекти впровадження соціально-емоційного навчання в класі, закладі освіти».

Освітньо-тематичний план програми розрахований на 30 год, 18 год, 10 год.

Форми навчання: очна, заочна, змішана, дистанційна.

Освітньо-тематичним планом передбачено проведення занять в онлайн режимі, спілкування у соціальних мережах, ознайомлення з відео педагогічного спрямування у мережевому доступі.

Заочно-дистанційний етап передбачає самостійне опрацювання окремих тем, фахової літератури та практичних завдань.

Оцінювання ефективності навчання на курсах підвищення кваліфікації здійснюється шляхом підготовки творчого проєкту «Методика розвитку емоційної саморегуляції». Педагогічні працівники, за бажанням можуть використати власні напрацювання педагогічного досвіду.

2. Зміст програми спецкурсу за модулями та темами

Модуль 1. Теоретичні основи соціально-емоційного навчання як інноваційного педагогічного тренду.

Тема 1.1. СЕН підхід у контексті сучасних освітніх викликів

Сутність соціально-емоційного навчання, основні підходи до його концептуалізації. Теорія соціально-емоційного навчання як методологічна основа СЕН. Розвиток соціально-емоційних навичок особистості як предмет педагогічних досліджень.

Тема 1.2. Впровадження СЕН у різних країнах світу та в Україні

Підтримка соціально-емоційного розвитку людини. Системний підхід до впровадження СЕН. Основні компетенції СЕН (самоусвідомлення, самоуправління, ухвалення відповідальних рішень, побудова стосунків, соціальна свідомість). Огляд наявних практик вчителювання щодо соціально-емоційного навчання в Україні. Досвід пілотного впровадження програми СЕН (соціально-емоційного та етичного навчання) в закладах освіти України.

Тема 1.3. Благополуччя педагога – запорука благополуччя учнівства: роль м'яких навичок в освіті й професійному житті

Емоційне благополуччя як одна з базових якостей життя людини, важлива умова збереження фізичного та психічного здоров'я. Емоційний інтелект як структурно-утворювальний компонент професійної культури педагога. Профілактика професійного вигорання педагога за допомогою технологій СЕН.

Тема 1.4. Емоційне здоров'я та благополуччя учнівства як основа їхньої академічної успішності та ключових життєвих навичок

Емоції та почуття; їх види та призначення; емоційний інтелект та його значення для розвитку та життя учнівства. Умови ефективного розвитку емоційного інтелекту в процесі навчання. Фактори, що сприяють або перешкоджають розвитку соціально-емоційних навичок учнів/учениць.

Модуль 2. Практичні аспекти впровадження соціально-емоційного навчання в класі, закладі освіти

Тема 2.1. Інструменти розвитку соціально-емоційних навичок. Інтеграція СЕН в академічне навчання

Місце СЕН в академічному навчанні. Покращення академічних показників шляхом інтеграції практик і методів СЕН. Формувальне оцінювання як інструмент розвитку і спосіб відстежування сформованості соціально емоційних навичок.

Тема 2.2. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу – зробити турботу спільною. Робота з батьківством

Поняття про суб'єктів освітнього процесу. Педагогіка партнерства як основа співтурботи про благополуччя здобувачів освіти. Форми і методи роботи з батьками здобувачів/-ок.

Тема 2.3. *Професійна спільнота педагогів СЕН – запорука успішного впровадження СЕН в закладі освіти*

Професійна спільнота педагогів; спільнота СЕН. Як розпочати впровадження СЕН в закладі освіти. Розробка спільного бачення СЕН. Постановка цілей СЕН.

3. Структура програми

3.1. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 30 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	<i>Лекції</i>	<i>Семінари</i>	
<i>Модуль 1. Теоретичні основи соціально-емоційного навчання як інноваційного педагогічного тренду.</i>			

Тема 1.1. СЕН підхід у контексті сучасних освітніх викликів	0,5	1	1
Тема 1.2. Впровадження СЕН у різних країнах світу та в Україні	0,5	1	1
Тема 1.3. Благополуччя педагога – запорука благополуччя учнівства: роль м'яких навичок в освіті й професійному житті	0,5	2	2
Тема 1.4. Емоційне здоров'я та благополуччя учнівства як основа їхньої академічної успішності та ключових життєвих навичок	0,5	2	2
<i>Модуль 2. Практичні аспекти впровадження соціально-емоційного навчання в класі, закладі освіти</i>			
Тема 2.1. Інструменти розвитку соціально-емоційних навичок. Інтеграція СЕН в академічне навчання	0,5	2	2
Тема 2.2. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу – зробити турботу спільною. Робота з батьківством	1	2	3
Тема 2.3. Професійна спільнота педагогів СЕН – запорука успішного впровадження СЕН в закладі освіти	0,5	2	3
Усього:	4	12	14

3.2. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 18 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	Лекції	Семінари	
<i>Модуль 1. Теоретичні основи соціально-емоційного навчання як інноваційного педагогічного тренду.</i>			
Тема 1.1. СЕН підхід у контексті сучасних освітніх викликів	0,5	1	
Тема 1.2. Впровадження СЕН у	0,5	1	

різних країнах світу та в Україні			
Тема 1.3. Благополуччя педагога – запорука благополуччя учнівства: роль м'яких навичок в освіті й професійному житті	0,5	2	0,5
Тема 1.4. Емоційне здоров'я та благополуччя учнівства як основа їхньої академічної успішності та ключових життєвих навичок	0,5	2	0,5
<i>Модуль 2. Практичні аспекти впровадження соціально-емоційного навчання в класі, закладі освіти</i>			
Тема 2.1. Інструменти розвитку соціально-емоційних навичок. Інтеграція СЕН в академічне навчання	0,5	2	0,5
Тема 2.2. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу – зробити турботу спільною. Робота з батьківством	1	2	0,5
Тема 2.3. Професійна спільнота педагогів СЕН – запорука успішного впровадження СЕН в закладі освіти	0,5	2	
Усього:	4	12	2

3.3. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 10 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	Лекції	Семінари	
<i>Модуль 1. Теоретичні основи соціально-емоційного навчання як інноваційного педагогічного тренду.</i>			
Тема 1.1. СЕН підхід у контексті сучасних освітніх викликів	0,5		
Тема 1.2. Впровадження СЕН у різних країнах світу та в Україні	0,5		
Тема 1.3. Благополуччя педагога – запорука благополуччя	0,5	1	

учнівства: роль м'яких навичок в освіті й професійному житті			
Тема 1.4. Емоційне здоров'я та благополуччя учнівства як основа їхньої академічної успішності та ключових життєвих навичок	0,5	1	
<i>Модуль 2. Практичні аспекти впровадження соціально-емоційного навчання в класі, закладі освіти</i>			
Тема 2.1. Інструменти розвитку соціально-емоційних навичок. Інтеграція СЕН в академічне навчання	0,5	1	
Тема 2.2. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу – зробити турботу спільною. Робота з батьківством	1	2	
Тема 2.3. Професійна спільнота педагогів СЕН – запорука успішного впровадження СЕН в закладі освіти	0,5	1	
Усього:	4	6	

4. Методи навчання

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

За способом педагогічного керівництва: пояснення викладача, самостійна робота. Самостійна робота з використанням можливостей і ресурсів мережі Інтернет з наданням відповідних посилань на джерело інформації, підготовка з використанням друкованих підручників, навчальних посібників, а також інших локальних і мережевих інформаційних ресурсів.

5. Методичне забезпечення

Електронний варіант лекцій і матеріалів для семінарів і самостійної роботи; питання до семінарських занять; тести для самоконтролю; контрольні роботи для здійснення перевірки рівня засвоєння слухачем навчального матеріалу; методичні матеріали для слухача з питань самостійного опрацювання фахової літератури; перелік рекомендованої літератури до курсу.

6. Рекомендована література

Базова

1. Августюк М. М. Методичні поради до підвищення рівня емоційного інтелекту в здобувачів вищої освіти. Острого : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2022. 94 с. URL: <http://surl.li/tfing>

2. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О.Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний порадник педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/emoczijnyj_intelekt_praktychnyj_poradnyk_2.pdf

3. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 512 с.

4. Дегтярьова О. А., Дрожжина Т. В., Г. Калужна Г.В. та ін. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для роботи з батьківством: навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко, О. Масалітіної. Київ : Видавничий дім «Перше вересня», 2021. 64 с. URL: <http://surl.li/qiomw>

5. Дегтярьова О. А., Дрожжина Т. В., Калужна Г. В. та ін. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для створення професійної спільноти: навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко, О. Масалітіної. Київ : Видавничий дім «Перше вересня», 2021. 48 с. URL: <http://surl.li/qipby>

6. Дегтярьова О. А., Дрожжина Т. В., Твердохліб О. В. Я (практикую) СЕЕН. Рекомендації для здійснення формульованого оцінювання навчальних досягнень учнівства із СЕЕН: навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко, О. Масалітіної. 2-ге вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 66 с. URL: <http://surl.li/tteoh>

Допоміжна

1. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи “Нова українська школа”» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ : «Видавнична група «Шкільний світ», 2021. 312 с. URL: <http://surl.li/ptcso>

2. Артеменко Т. Соціально-емоційне навчання педагогів у контексті компенсації освітніх втрат. *Науково-методичний журнал «Педагогічний Вісник»*. 2023. №4. С. 10–13. URL: http://oipop.ed-sp.net/public/pg_magazine/pdf/pv_4_2023.pdf

3. Василівський І. П. Порівняльний аналіз моделей емоційного інтелекту в психолого-педагогічній науці. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2017. Вип. 259. С. 28–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_259_6

4. Далай-лама, Туту Д., Абрамс Д. Книга радості: вічне щастя в мінливому світі. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. 400 с.

5. Елькін О. Б. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Випуск 1 (10). С. 42–56.

6. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму / Голов. ред. О. Елькін. 2-ге вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с. Спеціально для EdCamp Ukraine. <http://surl.li/qdtad>

7. Матвієнко О., Олефіренко Т. Емоційне благополуччя дітей та педагогів: проблеми та практика підтримки в умовах військової агресії. *Освітньо-науковий простір*. 2022. №4 (2). С. 71–79. [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.3\(2\).2022.08](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.3(2).2022.08)

Фонди бібліотек: бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди (вул. Алчевських, 29), ХДНБ імені В. Г. Короленка.

Освітні сайти:

1. Освітній портал «Освіта UA». URL: <http://osvita.ua>

2. Офіційний сайт Департаменту науки і освіти ХОДА. URL: <https://dniokh.gov.ua>
3. Офіційний сайт Департаменту освіти Харківської міської ради. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua>
4. Офіційний сайт Інституту підвищення кваліфікації, перепідготовки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. URL: <http://iprohpu.in.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua>
6. Офіційний сайт Національної академії педагогічних наук України. URL: <http://naps.gov.ua>
7. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>
8. Матеріали Міжнародного дослідження соціально-емоційних навичок. *ДоСЕН* : офіц. вебсайт. URL: <https://dosen.edcamp.ua/rezultaty/> (дата звернення: 18.05.2024). Громадська служба миру від Німецького Товариства Міжнародного Співробітництва GIZ. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/90144.html>
9. Проєкт «Родова садиба». URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/27363/1/P.34-35.pdf>
10. Школа «Інженери порозуміння». URL: <https://dignityspace.org/projects/shkola-inzhenery-porozuminnya-3/>